

CZÚCZ OTTÓ ÜNNEPI KÖTET

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXXIX.

ÜNNEPI KÖTET

DR. CZÚCZ OTTÓ
EGYETEMI TANÁR

70. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SZEGED
2016

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et Juridicarum
Universitatis Szegediensis

ATTILA BADÓ, ELEMÉR BALOGH, LÁSZLÓ BLUTMAN, JÓZSEF HAJDÚ,
MÁRIA HOMOKI-NAGY, ÉVA JAKAB, KRISZTINA KARSAI, FERENC NAGY,
PÉTER PACZOLAY, IMRE SZABÓ

Redigit

MÁRIA HOMOKI-NAGY

Nota

Acta Jur. et Pol. Szeged

Szerkesztőbizottság

a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BADÓ ATTILA, BALOGH ELEMÉR, BLUTMAN LÁSZLÓ, HAJDÚ JÓZSEF,
HOMOKI-NAGY MÁRIA, JAKAB ÉVA, KARSAI KRISZTINA, NAGY FERENC,
PACZOLAY PÉTER, SZABÓ IMRE

Főszerkesztő

HOMOKI-NAGY MÁRIA

Szerkesztő

HAJDÚ JÓZSEF

Műszaki szerkesztő

MARVANEK JUDIT

Felelős kiadó: HAJDÚ JÓZSEF dékán

Kiadványunk rövidítése

Acta Jur. et Pol. Szeged

ISBN 978-963-306-479-5

ISSN 0324–6523 Acta Univ.

TARTALOM

ELŐSZÓ	11
ANTAL TAMÁS A munkaügyi bíraskodás történetének kezdetei Szegeden (1918–1920)	13
ARANY-TÓTH MARIANN A személyiség szabad érvényesítéséhez való jog a munkajogviszonyban	21
BADÓ ATTILA A magyar bírák kiválasztásának aktuális problémái	29
BALOGH ELEMÉR Jogtörténeti megjegyzések a Székely Mikó Kollégium státuszjogához	39
BANKÓ ZOLTÁN Electronic Documents in the Hungarian Labour Law.....	49
BARTA JUDIT – PRUGBERGER TAMÁS Kérdések a gazdasági társaság munkaviszonyban álló tisztségviselőjének „kettős jogi státuszáról”.....	61
BERKI GABRIELLA Realistic Necessity or Outdated Leftover?.....	85
BLAZOVICH LÁSZLÓ A középkori német város és az egyház	93
BLUTMAN LÁSZLÓ Az Alapjogi Charta és az uniós jog határai	103
BOBIVOS PÁL Szociális juttatások a fel nem osztható alap terhére.....	111
BODNÁR LÁSZLÓ Az EU-irányelveket „átültetjük”?	119
COLLINS, ANTHONY MICHAEL Some Reflections on the Unlimited Jurisdiction of the EU Courts to Review Penalties in Competition Cases	125
CSÁK CSILLA – KENDERES GYÖRGY Hátrányos helyzetű személyek foglalkoztatási lehetőségei és annak bizonytalanságai a mezőgazdaságban	141
EMBER ALEX The Antecedents of Hungary Joining the International Labour Organization	153

FANTOLY ZSANETT About the Duration of Custody and the Possibilities of its Legislation	165
FICHTNER-FÜLÖP VIKTÓRIA Staatsziele, Grundrechte und Rentenversicherung	171
GELLÉN KLÁRA The Challenges of Consumer Protection in the Field of Sustainable Development and the Use of New Technologies	179
GOMBOS KATALIN Fundamental Rights in the Practice of the European Court of Justice	187
GREBER, PIERRE-YVES Quelques instruments de droit international qui ont fait progresser la sécurité sociale	193
HAJDÚ JÓZSEF Constitutionality of the Early Retirement for Women With 40 Years of Service Period in Hungary	209
HEKA LÁSZLÓ Horvátország 2014. évi szociális jogi reformja, különös tekintettel a háborús veteránok jogaira	219
HOMICSKÓ ÁRPÁD OLIVÉR Az egészségbiztosítási ellátások rendszertani elemzése társadalombiztosítási nézőpontból	229
HOMOKI-NAGY MÁRIA A tartási szerződés történeti alapjai	239
HORVÁTH ISTVÁN Kodifikációs kérdőjel	249
JAEGER, MARC The General Court's Power to Alter EUIPO Decisions: A Matter of Institutional Balance	257
JAKAB ÉVA Munkavállalók az ókori görög szerződési gyakorlatban	269
JOENS, YVES Does Migration Put the European Coordination Regulations on Social Security under Pressure?	277
JÓZSA ZOLTÁN A hatósági ügyintézés, mint szolgáltatás	287
JUHÁSZ ZSUZSANNA The Systemic Problem of Prison Overcrowding	303

KANNINEN, HEIKKI L'impartialité du juge de l'Union européenne	309
KATONA TAMÁS A foglalkoztatottság néhány kérdése a statisztikai módszertan és az empirikus adatok megközelítésében	323
KESSLER, FRANCIS Protection sociale, libertés économiques unionistes et droit constitutionnel national: le cas de la protection sociale instaurée par voie de convention collective en France	345
KISS BARNABÁS A szociális biztonság alkotmányjogi megítélése Magyarországon a rendszerváltozást követően	357
KISS GYÖRGY Megjegyzések a munkajogviszony tartalmának alakításához	363
KISS LÁSZLÓ Közös évek a jogállamiság szolgálatában	373
KUN ATTILA A nagyvállalati szociális jelentéstételi kötelezettség új szabályai az Európai Unióban	391
LABUCKA, INGRIDA Les « facilitateurs » en droit de la concurrence de l'Union européenne	401
LADÓ MÁRIA – TÓTH FERENC A szociális partnerek – jogalkotók az EU szociálpolitikájában?	411
LAJKÓ DÓRA A rászoruló szülő iránti gondoskodási kötelezettség felelősségi tartalma	423
LOVÁSZY LÁSZLÓ G. Confusing Experiences and Legal Paradoxes on Human Rights	433
LÖFFLER TIBOR Szociális jogállam, „jóléti legitimáció”, politikai paternalizmus	445
MARTONYI JÁNOS A világkereskedelem szabályozásának dilemmái	451
MEZEI PÉTER Paródia az Európai Unió Bíróságán	469
NÁDAS GYÖRGY Szerződésesség a munkaviszonyokban	477
NAGY FERENC A büntetőjogi legalitás elvéről és alkotmányossági megítéléséről	485

PAPP TEKLA A szerződések tipizálása a magyar magánjogban	493
PELIKANOVA, IRENA Legal and Extra-legal Elements of Motivation in Legislation and Interpretation of Law – a Judge’s Thoughts	501
PREK, MIRO – LEFÈVRE, SILVÈRE Contractual Litigation before the EU Courts: The Interplay between National and EU Laws	513
RAB HENRIETT A szociális jogok alkotmányos védelmének szerepe a megváltozott munkaerőpiac keretei között	527
RÁCZ ZOLTÁN A szociális biztonsághoz való jog Magyarországon a rendszerváltozás óta eltelt időszakban	535
RÉVÉSZ BÉLA Az igazságszolgáltatás „pártosodása” a második világháború után	543
RUSZOLY JÓZSEF Institutions of the Responsible Government and the Reformed Parliament in Hungary in 1848	551
RÚZS-MOLNÁR KRISZTINA A védelem hiánya a határozott időtartamú jogviszony jogellenes meghosszabbítása esetén	559
SCHWARCZ, JURAJ Protection des données à caractère personnel dans l’Union européenne	565
SOÓS EDIT Az Európai Közigazgatási Térség és az Európai Közpolitikai Térség kapcsolatának fejlődése	577
STEINMEYER, HEINZ Public Pension Insurance in Countries with Different Stages of Development	585
STIPTA ISTVÁN Adalék a Horthy-korszak szociális igazgatásának történetéhez: az Egri Norma	599
SULYOK TAMÁS A kompozit alkotmányosság időszerű kérdései	607
SZONDI ILDIKÓ A tanári életpálya-modell egyes elemei az Európai Unió tagállamaiban	615
TÓTH JUDIT The Social Rights of Stateless Persons in Hungary	625
TRÖSTER, PETR Labour Law and Social Security Law in the Czech Republic as Twin Branches of Law	635

VISONTAI-SZABÓ KATALIN	
A Vojnity vs. Hungary ügy és ami mögötte van	649
VAN DER WOUDE, MARC	
The Undertaking and its Employees; Some Reflections on an Ambiguous Relationship	657
ZAKAR ANDRÁS	
A pálytanácsadás jogi szabályozása	669
CZÚCZ OTTÓ tudományos közleményeinek jegyzéke	677

MEZEI PÉTER*

Paródia az Európai Unió Bíróságán

Az Európai Unió Bírósága (EUB) számos előzetes döntést hozott az elmúlt években, melyek a bírák aktivizmusa okán kerültek a kritikák kereszttüzébe.¹ A *Deckmyn* ítélet² is épp ilyen, melyet mi egyetlen aspektusból vizsgálunk. Ez pedig a paródia, mint az *uniós szerzői jog önálló fogalmának koncepciója*. Az EUB számos korábbi ítéletében rögzítette, hogy ha egy uniós jogforrás nem utal közvetlenül a tagállami jogszabályokra, akkor az irányelvben rögzített kifejezést az uniós szerzői jog önálló fogalmának kell tekinteni, s azt az egész EU területén egységesen kell értelmezni.³ Az alábbiakban a paródia önálló, uniós fogalomként nyilvánításával kapcsolatos aggályainknak adunk hangot. Ehhez elsőként röviden áttekintjük a *Deckmyn* ügyben hozott előzetes döntést, majd összevetjük, hogy egyes uniós tagállamokban e kifejezést miként értelmezik. Végül mindezekre tekintettel összegezzük, hogy az EUB megszorító (más szempontból épp engedékeny) megközelítése milyen veszélyekkel járhat a tagállami szerzői jogokra nézve.

I. A *Deckmyn* ügy

Az ügy felperesei a belga Suske en Wiske (magyarul Bob és Bobette) képregény szerzőjének, *Willebrord „Willy” Vandersteen*nek az örökösei és a képregényre vonatkozó szerzői jogokat megszerző cégek voltak. Velük szemben *Johan Deckmyn*, a flamand nacionalista Vlaams Belang párt tagja, valamint a párt kiadványainak terjesztését végző Vrijheidsfond Alapítvány álltak. *Deckmyn* 2010-ben a képregény egy 1961-es epizódjának (mely a „*De Wilde Weldoener*” címet viselte) borítóját átalakítva készített egy nap-

* egyetemi docens, SZTE ÁJK

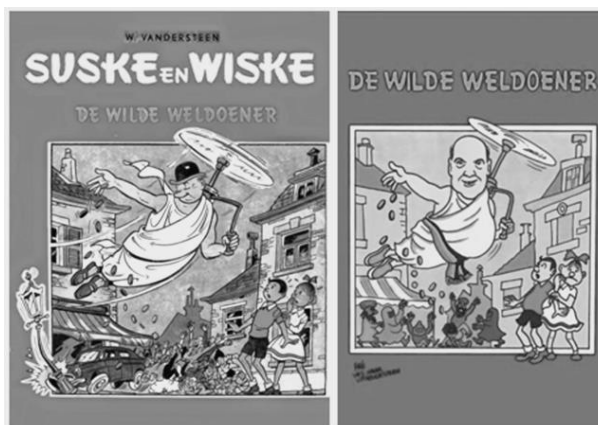
¹ HUGENHOLTZ, P. BERNT: *Copyright in Europe: Twenty Years Ago, Today and What the Future Holds*. Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal Winter, 2013. 503. p.

² C-201/13 *Johan Deckmyn és a Vrijheidsfonds VZW v Helena Vandersteen és társai*, ECLI:EU:C:2014:2132. (A továbbiakban: Ítélet.)

³ A nyilvánosság fogalmával kapcsolatban lásd elsődlegesen: C-306/05 *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v Rafael Hoteles SA*, ECLI:EU:C:2006:764, valamint az erre épülő joggyakorlatot. Vö.: FALUDI GÁBOR - GYENGE ANIKÓ: *A nyilvánossághoz közvetítési (előadási) jog az Európai Bíróság gyakorlatában*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/1. 77–93. pp. A magáncélú többszörözés ellentételezéseként előírt méltányos díjazás kapcsán lásd különösen: C-467/08 *Padawan SL v Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)*, ECLI:EU:C:2010:620, valamint az erre épülő joggyakorlatot. Vö.: HAJDÚ DÓRA: *Az Európai Bíróság gyakorlata a magáncélú másolatra tekintettel fizetett díjak kérdésében*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2014/6. 27–69. pp.

tárt, mely Gent város újévi ünnepein került szétszétadásra. A naptár borítója a fent nevezett párt kiadványában („*De Strop*”) és weboldalán is megjelent.

A képregény eredeti borítója – melyet nem *Vandersteen*, hanem a *Fré* névre hallgató művész készített – egy fehér tunikában és fekete kalapban repülő alakot ábrázolt, aki a megszeppent Bob és Bobette feje felett elszállva a járókelőknek aprópénzt hajított. *Deckmyn* naptárján a repülő alak derekán a belga nemzeti színeket ábrázoló öv díszelgett, arca pedig megegyezett *Daniël Termont* genti polgármesterével. E személy a rettegő arckifejezést öltő Bob és Bobette felett elrepülve fátylakba öltözött, színes bőrű (egyértelműen muszlim) emberek számára osztogatta az aprópénzt.

Míg a felperesek a képregény borítójának engedély nélküli hasznosításának megtiltását kérték, az alperes a kép paródia céljából történő felhasználására hivatkozott. A felbbiteli bíróság az EUB-hoz fordult tanácsért annak eldöntésében, hogy a paródia az uniós szerzői jog önálló fogalmaként értékelhető-e, és hogy milyen feltételek teljesülése esetén fogadható el egy mű paródia céljából történő felhasználása.

Az EUB az első kérdésre igenlő választ adott, jelezve, hogy amennyiben egy kifejezés értelmének és hatókörének meghatározása céljából az uniós jog nem hivatkozik a tagállami jogrendszerekre, akkor azoknak önálló és egységes értelmezést kell biztosítani az egész EU területén. Ezen egységes értelmezés során a rendelkezés kontextusára és céljára is figyelemmel kell lenni.⁴ Az EUB szerint irreleváns, hogy a paródiával kapcsolatos uniós rendelkezés⁵ fakultatív jelleggel bír. Ha azonban valamely tagállam implementálja e szabályt, akkor nem jogosult a paródia értelmezésének a kereteit szabadon meghatározni.

Másrészt az EUB kiemelte, hogy a paródia fogalmát a szó hétköznapi jelentése szerint kell meghatározni, tekintettel ugyanakkor arra, hogy a kifejezés milyen környe-

⁴ Ítélet, 14–17. pontok.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról, 5. cikk (3) bekezdés k) pont. (A továbbiakban: *InfoSoc-irányelv*.)

zetben jelent meg, és hogy e norma milyen célt kívánt elérni.⁶ Ezek alapján a bírák arra a következtetésre jutottak, hogy a paródia formális feltétele egyrészt a forrásmű felidézése, miközben attól megfelelő távolság tartása szükséges, másrészt humor vagy gúny kifejtése. Az EUB ezért a paródia definíciója szempontjából irrelevánsnak tartotta, hogy az eredeti, sajátos jelleget tükrözzön; hogy a paródia az eredeti mű szerzőjétől eltérő személynek legyen tulajdonítható; hogy a másodlagos mű az eredeti alkotásra irányuljon, vagy hogy megjelölje a parodizált mű forrását.⁷ Ez egyben azt is jelenti, hogy az EUB szerint a „paródia valamivel” („*parody with*”) beilleszthető az *InfoSoc-irányelv*be, s nem csupán a „valami paródiája” („*parody of*”).

Végül az EUB hangsúlyozta, hogy az *InfoSoc-irányelv* (3) preambulumbekzdése szerint a korlátozások és kivételek bevezetésének célja a belső piac működését meghatározó négy szabadság, s ezekhez kapcsolódóan az alapvető jogok, így különösen a tulajdon és szellemi tulajdon, valamint a véleménynyilvánítás szabadságának a védelme. A (31) preambulumbekzdés értelmében pedig a korlátozásoknak és kivételeknek ugyan csak célja, hogy a jogosultak és a felhasználók érdekei között egyensúlyt teremtsenek.⁸ Az EUB álláspontja szerint a „*parody with*” koncepciója erre tökéletesen alkalmas.

II. Eltérő tagállami megoldások

Míg a *Deckmyn* döntés alapján széles körben nyílik lehetőség más művek parodizálására, addig a kifejezés tartalmának meghatározásában a tagállami bíróságokat szigorú keretek közé szorította az EUB. A paródia önálló uniós jogi fogalom szintjére emelése ugyanakkor nem kétségek nélküli. Ahogy arra a fentiekben utaltunk, az *InfoSoc-irányelv* a tagállamok számára nem tette kötelezővé a paródia implementálását. Az irányelv átültetésével kapcsolatos jelentésében *Westkamp* a tagállamokat alapvetően öt nagy csoportba sorolta a paródia megítélését illetően.⁹

Az országok egy részének szerzői jogi törvénye kifejezetten rendelkezik a paródiáról.¹⁰ Franciaországban a paródia elfogadható, amennyiben a felhasználó új egyéni, eredeti művet hoz létre, és e mű megfelel a műfaj (szakmai) követelményeinek. A francia joggyakorlat alapján e követelmények a következők: az eredeti mű feldolgozása egy humoros, másodlagos mű létrehozását célozza; a másodlagos mű visszaul az eredeti műre annak veszélye nélkül, hogy a két mű összetéveszhető lenne; a felhasználónak nem lehet célja, hogy az eredeti művet károsítsa, vagy a piacon helyettesítse.¹¹ A belga szerzői jog fogalmi követelményei a *Deckmyn* ügyben hozott ítélet szövegéből világosan kiolvashatók.

⁶ Ítélet, 19. pont.

⁷ Uo. 20–21. pontok.

⁸ Uo. 25–27. pontok.

⁹ WESTKAMP, GUIDO: *The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States*. Queen Mary Intellectual Property Research Institute, February 2007. A jelentés publikálásakor Románia, Bulgária és Horvátország még nem volt az Európai Unió tagállama, ezért ezek szerzői jogi szabályai nem kerültek elemzésre.

¹⁰ Ezek az alábbiak (zárójelben a szerzői jogi törvények szakaszai): Belgium (22. cikk, §1^a, 6° és 46. cikk, 5°), Franciaország (122-5. cikk, 4°), Litvánia (25. cikk), Luxemburg [10(6) cikk], Málta [9(1)(s) cikk], Hollandia (Szerzői jogi törvény 18b cikk és Kapcsolódó jogi törvény 10i cikk), Lengyelország (29. cikk § 1) és Spanyolország (39. cikk).

¹¹ LUCAS, ANDRÉ - LUCAS, HENRI-JACQUES - LUCAS-SCHLOETTER, AGNÈS: *Traité de la propriété littéraire et artistique*. 4th Edition LexisNexis, Paris, 2012. 404–408. pp.; MENDIS, DINUSHA - KRETSCHMER, MARTIN: *The*

Az országok másik csoportját a skandináv államok képviselik, melyek törvényi rendelkezés híján is hagyományosan engedélyezik a parodizálást új egyéni, eredeti alkotás létrehozása esetén. Így például a Svéd Legfelsőbb Bíróság 2005-ben meghozott ítéletében rögzítette, hogy egy gyermekkönyv karakterének rádiójáték során történő felhasználása beilleszthető a paródia esetkörébe, s így nem sérti az eredeti szerző jogait.¹² Ugyanakkor ezen országokban a joggyakorlat eseti jellege folytán a parodizálás szerzői jogi megítélése messze nem kiforrott.¹³

Az országok harmadik csoportjában a szerzői jogi törvények tartalmazzak olyan szabad felhasználási klauzulákat, amelyek alá a paródia esetleg beilleszthető. A német UrhG 24. cikkébe foglalt „*Freie Benutzung*” doktrínája szerint más művének szabad felhasználása révén létrehozott új művek szabadon hasznosíthatóak. Ez alól kivételt képeznek a forrásművek melódiai („*Melodienschutz*”).¹⁴ Erre az előírásra építve a német joggyakorlat a paródia több előfeltételét is kimunkálta: a felhasznált résznek azonosíthatónak kell lennie, ugyanakkor „a háttérben kell maradnia” az új műben; a két mű között érezhető távolságnak kell fennállnia (vagyis ki kell zárni az összetéveszthetőséget); a paródiának is egyéni, eredeti jellegű műnek kell lennie. A fenti körülmények megítélése szempontjából a bíróságok az átlagos szemlélő tesztjét követik, vagyis szakértelemre az ítélet meghozatalára nincs szükség.¹⁵ Mindezek mellett a német bíróságok irrelevánsnak tartják, hogy az eredeti szerzői jogosult a paródia révén vagyoni hátrányt szenved-e, esetleg – épp fordítva – haszonra tesz szert.¹⁶

Az országok negyedik csoportja meghatározott, speciális törvényi feltételek betartása esetén elfogadja a parodizálást. Az olasz szerzői jogi törvény 70. cikke az idézés formai feltételeinek a betartását várja el.¹⁷ Írországban a *fair dealing* tétele alá illeszthető be a paródia, amennyiben annak célja kritika vagy recenzió készítése.¹⁸ Az Egyesült Királyságban ugyancsak segítségül hívható a kodifikált *fair dealing*,¹⁹ a joggyakorlat azonban ehhez három körülmény vizsgálatát látta elengedhetetlennek. A felhasznált rész mennyisége és minősége; a parodizáló személy célja (ahol a nyíltan rosszhiszemű vagy tudatosan versengő másodlagos művek nem tekinthetők fairnek), valamint hogy a for-

Treatment of Parodies under Copyright Law in Seven Jurisdictions – A Comparative Review of the Underlying Principles, 2013. 18–22. pp.

¹² GB v. Sveriges Radio Aktiebolag, Högsta Domstolen, T 4739-04, 23.12.2005.

¹³ Hietanen kiemeli, hogy a finn szerzői jogban a paródia megítélése nem egyértelmű. Lásd: HIETANEN, HERKKO: *Pelleily sallittu? Parodia tekijänoikeuden rajoituksena*. Defensor Legis 2009/1. 148–155. pp.

¹⁴ Az 1969-es magyar szerzői jogi törvény hasonló (de nem azonos) szabályával összefüggésben lásd: FALUDI GÁBOR: *A paródia a szerzői jogban*. In: Keserű Barna Arnold - Kóhidi Ákos: *Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére*, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt. és Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest–Győr, 2015. 100. p.

¹⁵ BECKER, SÖNKE: *Parodie und Kommerz – Eine rechtsvergleichende Untersuchung des amerikanischen und deutschen Urheber- und Markenrechts*, C.F. Müller Verlag, Heidelberg, 2004. 9–46. pp.; RUTZ, CHRISTIAN: *Parody: a missed opportunity?* Intellectual Property Quarterly 2004/3. 299–307. pp.; POSTEL, HOLGER: *The Fair Use Doctrine in the U.S. American Copyright Act and Similar Regulations in the German Law* Chicago-Kent Journal of Intellectual Property Spring 2006. 146–149. pp.

¹⁶ RUTZ 2004, 303. p.

¹⁷ WESTKAMP 2007, 291. p.

¹⁸ Sec. 51(2) Copyright Act 2000 of Ireland.

¹⁹ WALSH, ALINA: *Parody of Intellectual Property: Prospects for a Fair Use/Dealing Defence in the United Kingdom* International Company and Commercial Law Review 2010/11. 386–391. pp.

rásművet nyilvánosságra hozták-e már.²⁰ Nem elhanyagolható, hogy az Egyesült Királyságban – hosszas jogalkotási folyamat végén – 2014. október 1-ével úgy módosították a szerzői jogi törvényt, hogy a paródia immáron konkrétan nevesített esete a *fair dealingnek*.²¹ Abban a szakirodalom még nem ért biztosan egyet, hogy e változtatás előnyére szolgált-e az angol jogrendnek vagy sem.²²

Végül az országok ötödik csoportja mellőzi a kérdés jogszabályi rendezését. Magyarországon például a paródia megengedett, amennyiben a felhasználás a forrásmű nem jogvédelemre terjed ki (például stílusparódia), vagy a felhasználás beilleszthető valamely speciális korlátozás vagy kivétel alá (hagyományosan az idézés keretei közé). *Faludi* különbséget tesz a szerzői mű és a nem szerzői mű felhasználásán alapuló paródia között, előbbi vonatkozásában pedig kiemeli, hogy „paródiának elsősorban az átdolgozástól ellépő, azt meghaladó, önálló, egyéni-eredeti szerzői művet lehet tekinteni, ha jól felismerhetővé teszi a parodizált művet, azt túlzó vonásokkal abból a célból ruházza fel, változtatja meg, hogy komikus hatást gyakoroljon, és ezzel a parodizált művet kinevetve kritizálja, azaz azzal szemben álló, ellentétes felfogást fejezzen ki”.²³ A joggyakorlat mégis konzervatív álláspontra helyezkedett. Egy figyelemre méltó esetben például a Mátix trilógia “Neo” karakterének reklámozási célú felhasználása esetén utasította el a Szerzői Jogi Szakértő Testület a paródia alkalmazhatóságát a merchandising jogok megsértése miatt.²⁴

III. Észrevételek

A II. pontban ismertetett példák igazolják, hogy a tagállami szerzői jogi hagyományok jelentősen eltérnek a paródia megítélését illetően. Sokfelé elvárt, hogy a parodizáló mű egyéni, eredeti alkotás legyen – az EUB ezt mellékesnek látta. Számos ország joggyakorlatában fontos a forrásmű kritikája – az EUB e téren is eltérő álláspontra helyezkedett. Igaz, a mértékadó Németországból hozható példa arra is, hogy elegendő az eredeti mű „tematikus környezetével” kapcsolatban véleményt formálni.²⁵ A humor ugyancsak sok országban elemi feltétele egy valódi paródiának – az EUB ezt a „közös nevezőt” akceptálta. Rosati ugyanakkor helyesen rámutatott arra, hogy a humor vagy gúny kifejtésének a követelménye nem elég világos elvárás a bíraktól. Nem tisztázott ugyanis, hogy a humor kifejtésének *szándéka* elegendő-e, vagy a véleménynek a közönség oldaláról nézve ténylegesen *viccesnek* kell-e lennie.²⁶ Utóbbi elvárás érvényesülése esetén azonban akár az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikkében vagy az Alapjogi Charta 11. cikkében foglalt véleménynyilvánítás szabadsága is sérelmet szenvedhet.

²⁰ JACQUES, SABINE: *Are the New „Fair Dealing” Provisions an Improvement on the Previous UK Law, and Why?* Journal of Intellectual Property Law & Practice 2015/9. 703–704. pp.

²¹ The Copyright and Rights in Performances (Quotation and Parody) Regulations 2014, 2014 No. 2356, Art. 5.

²² JACQUES 2015. 704–706. pp.; CAMERON, ALEC: *Copyright Exceptions for the Digital Age: New Rights of Private Copying, Parody and Quotation*. Journal of Intellectual Property Law & Practice 2014/12. 1004–1006. p.

²³ FALUDI 2015, 98. p.

²⁴ SzJSzT 13/2003. Lásd továbbá: SzJSzT 39/2002; SzJSzT 16/08. A magyar joggyakorlat alapos elemzéséről lásd: FALUDI 2015. 101–102. pp.

²⁵ Gies Adler – Bundesgerichtshof (I ZR 117/00), March 20, 2003, II.3.c)

²⁶ ROSATI, ELEONORA: *Just a Matter of Laugh? Why the CJEU Decision in Deckmyn is Broader than Parody* Common Market Law Review 2015/2. 511–529. pp. Lásd továbbá: Jacques 2015. 702. p.

A paródia önálló uniós jogi fogalmának elismerése ezért egyértelműen azzal a veszéllyel járhat, hogy a fent tömören jelzett nemzeti sajátosságok háttérbe szorulnak. Ennek indokoltsága azonban nem magától értetődő.²⁷ Az EUB egy korábbi előzetes döntésében is jelezte, hogy „a tagállamok eldönthetik, hogy bevezetik-e az ezen irányelv 5. cikkében meghatározott különböző kivételeket, a jogi hagyományaiknak megfelelően, azonban ha egyszer már meghozták a döntést, hogy egy bizonyos kivételt bevezetnek, e kivételt következetesen kell alkalmazni, oly módon, hogy az ne sérthesse a 2001/29 irányelv által a belső piac zavartalan működésének biztosítása érdekében követett célkitűzéseket”.²⁸ A *Deckmyn* ítélet nem cáfol rá az előbbiekre. Sőt, ha megnézzük, az *InfoSoc-irányelv* mindössze egy helyen utal a tagállami jogokra [5. cikk (3) bekezdés o) pont], vagyis az irányelv az EUB által definiálendő önálló uniós jogi fogalmakra épül. Ugyanakkor az irányelv nem fejt ki a korlátozások és kivételek tartalmi elemeit, amelyből mértékadó irodalmi álláspontok arra a következtetésre jutottak, hogy az uniós jogalkotó eredeti szándéka épp az volt, hogy ne határozza meg a feltételeket véglegesen.²⁹ Vagyis az EUB magatartása e ponton bátran nevezhető aktivizmusnak.

A *Deckmyn* ítélet szerint a paródia két fogalmi elem teljesülésétől függ. Ez a következtetés részben a főtanácsnoki indítványra épült, amely a spanyol, francia, német, holland és angol szótárak jelentéseit elemezte.³⁰ A főtanácsnok ugyanakkor ezekből kizárólag a paródia imitációs jellegzetességére hívta fel a figyelmet. Ha azonban alaposabban szemügyre vesszük az említett fogalmakat – vagy épp más országok szótárait vesszük a kezünkbe –, azt látjuk, hogy azok jelentős eltérést mutatnak egymástól. Ez különösen igaz a paródia *tárgya* vonatkozásában (vagyis hogy a műre, esetleg csupán az alkotóra vagy annak stílusára kell-e irányulnia), illetve a tekintetben, hogy a paródiának egyéni, eredeti *műnek* kell-e lennie.³¹ Az EUB e „nüanszokra” nem adott, hiszen az a fórum „legkisebb közös nevezőre” épített értelmezését is szétfeszíthette volna. A hétköznapi jelentés alkalmazása azonban nem csak a tagállamok nyelvi és szerzői jogi hagyományainak eltérései, hanem maguknak a nyelveknek a bizonytalanságai (folyamatos változásai) miatt is kétséges. Az EUB magatartása már csak ezért is különösen figyelemre méltó, hiszen meghatározott értelmezések kiválasztásával a bírák aktív alakítóivá válhatnak a nyelvek – és ezen keresztül a jogok is.³² Álláspontunk szerint a paródia megítélése nem ragadhat le a szavak hétköznapi jelentésénél. Sőt *úgy látjuk, hogy az InfoSoc-irányelv hallgatása e téren kifejezetten arra utal, hogy a kifejezés jogi definiálása terén a tagállamok szélesebb autonómiával kellene, hogy rendelkezzenek.*

Az EUB rendszertani és teleológiai érveket is felsorakoztatott annak alátámasztására, hogy az irányelv vonatkozó rendelkezése miért *nem értelmezhető megszorítóan*. A korlátozások és kivételek széles értelmezésének az EUB már korábban kaput nyitott. Az *FAPL* ügyben a

²⁷ Faludi hasonló álláspontra helyezkedett. Lásd: Faludi 2015. 112–114. p.

²⁸ C-435/12 ACI Adam BV és társai v Stichting de ThuisKopie és társai, ECLI:EU:C:2014:254, 34. pont.

²⁹ HUGENHOLTZ, P. BERT - SENFTLEBEN, MARTIN R. F.: *Fair use in Europe. In Search of Flexibilities*. IVIR, Amsterdam, 2011. 2. p.

³⁰ Főtanácsnoki indítvány, C-201/13 Johan Deckmyn és a Vrijheidsfonds VZW v Helena Vandersteen és társai, ECLI:EU:C:2014:458, 47. pont.

³¹ A paródia tudományos definíciójáról lásd: RUTZ 2004, 286–289. pp.; SPENCE, MICHAEL: *Intellectual Property and the Problem of Parody*. The Law Quarterly Review October 1998. 594–620. pp.

³² PAUNIO, ELINA – LINDROOS-HOVINHEIMO, SUSANNA: *Taking Language Seriously: An Analysis of Linguistic Reasoning and Its Implications in EU Law* European Law Journal 2010/4. 395–416. pp.

Nagytanács hangsúlyozta, hogy „az említett feltételek értelmezésének lehetővé kell tennie az így megállapított kivétel hatékony érvényesülésének megőrzését és (...) céljának biztosítását”.³³ Az *Ulmer* döntés továbbítte e liberális álláspontot, ahol a fórum kiemelte, hogy a könyvtáraknak „jogában áll” a szerzői művek felhasználására a korlátozások vagy kivételek keretei között.³⁴ Egyes szakértők megtapsolták ezt az álláspontot, kiemelve, hogy a korlátozások és kivételek szűk értelmezése lehetetlenné tenné a szerzői jogi egyensúly fenntartását.³⁵

A fenti joggyakorlat megerősíti tehát, hogy az alapvető jogok biztosítását (is) célzó szerzői jogi kivételek nem értelmezhetőek megszorítóan, hanem csakis oly módon, hogy a versengő érdekek közötti egyensúly fenntartható legyen. Ennek azonban az az ára, hogy a paródia tagállami joggyakorlatok által kimunkált számos fogalmi elemét – melyekre az előterjesztő belga bíróság is utalt –, „feláldozta” az EUB. Azt sem elfelejtve, hogy ezek némelyike – például a forrásműre történő közvetlen hivatkozás (kvázi forrásmegjelölés) – a személyhez fűződő jogokkal függenek össze. A *Deckmyn* ítélet másik, némiképp paradox következtetése az, hogy miközben az alapvető jogok (itt a diszkrimináció tilalmának és az emberi méltóság követelményének) érvényesítését elkövetőnek látta az EUB a forrásmű megváltoztatása (az integritás sérelme) miatt, a személyhez fűződő jogok illetően történő részleges elismerése nem a szerzők (*Vandersteen* és *Fré*), hanem a képen ábrázolt közösség (a muszlim kisebbség) érdekében történik. Ha e megállapítás igaz, akkor a *Deckmyn* ítélet legfontosabb újításának egy teljesen új személyhez fűződő rezsim kialakítását tekinthetjük.

MEZEI PÉTER

PARODI AT THE CJEU

(Summary)

The Article aims to analyze the *Deckmyn* decision of the ECJ from a sole perspective: is parody an independent concept of the European copyright law, and further, is this decision correct? Following the short introduction of the facts of the case the paper shortly summarizes, how different regulations the Member States of the European Union have on the concept of parody. Some countries allow for the parody under a statutory exception, others accept to fit it into other limitations or exceptions. Based upon these information the paper argues that the decision of the ECJ that tightened the definition of parody on two simple requirements did unnecessarily overrule the regulation and practice of Member States.

³³ C-403/08 és C-429/08 *Football Association Premier League Ltd és társai v QC Leisure és társai*, EU:C:2011:631, 163. pont.

³⁴ C-117/13 *Technische Universität Darmstadt v Eugen Ulmer KG*, ECLI:EU:C:2014:2196, 44. pont.

³⁵ EUROPEAN COPYRIGHT SOCIETY: *Limitations and exceptions as key elements of the legal framework for copyright in the European Union – Opinion on the Judgment of the CJEU in Case C-201/13 Deckmyn*. 15., 21. pontok.